

Príjemný deň vážená dáma, vážení pani, ctení hostia je mi čťou privítať dnes tu na námestí v Dunajskej Strede pri tak vzácnej príležitosti, akou je odhaľovanie pamätníka rómskym obetiam holokaustu.

Najsmutnejšou kapitolou novodobých dejín Rómov je obdobie druhej svetovej vojny. Podľa nacistických zákonov boli niektoré skupiny obyvateľstva považované za menejcenné, bez nároku na plnohodnotný život v spoločnosti. V koncentračných táboroch a predovšetkým v smutne známom Oswienčime – Brezinky počas druhej svetovej vojny zahynulo niekoľko stoviek tisíc Rómov a Sintov.

Podkladom pre rasovú diskrimináciu Rómov bol „Výnos o Cigánoch“ z roku 1938, podľa ktorého malo byť rómske obyvateľstvo vylúčené z radov nemeckého národa. V tom istom roku vznikla „Ríšska centrála na odstránenie cigánskeho zloradu“, pričom tá podliehala priamo ríšskemu vodcovi SS a šéfovi nemeckej polície Himmlerovi. Všetci Rómovia sa museli podrobiť rasovo-biologickému vyšetreniu, na základe ktorého boli rozdelení do piatich skupín podľa podielu cigánskej a nemeckej krvi.

Počas slovenského štátu sa Rómovia nemohli stať „vojenskými osobami“ a podobne ako Židia mali miesto brannej povinnosti vykonávať práce v prospech štátu. V roku 1941 následne vznikli pracovné útvary pre asociálov a taktiež pre Cigánov bez pracovného pomeru. Vzniká rad východoslovenských pracovných útvarov V Hanušovciach nad Topľou, Bystrom, Nižnom Hrabovci, Jarabom, Pod Petičom ... ďalšie tábory následne vznikli v roku 1943 a to v : Ilave, Revúcej, Ústí nad Oravou, Dubnici nad Váhom. Väzni tu pracovali na zemných prácach, regulácií riek a stavbe železnice. O rok neskôr v roku 1944 sa tábor v Dubnici nad Váhom mení na zaisťovací a sú v ňom intervenované ženy a deti.

Prenasledovanie sa však počas vojny premietla i do verejného života Rómov. Rómovia nesmeli cestovať verejnými prostriedkami, mali zákaz vstupu do verejných parkov, verejných budov a mnohých obchodov, mali vyhradené dni a hodiny kedy smeli vstúpiť do miest a obcí. Vzťah slovenského obyvateľstva k Rómom nebol však napriek obmedzeniam všade rovnaký. Boli obce kde sa Rómov zastali a nedovolili, aby došlo k ich intervenovaniu. Podobne to bolo aj s predpisom, ktorý nariaďoval odstránenie rómskych osád a obydlí 2 km od cestnej komunikácie. V niektorých lokalitách ich ponechali s odôvodnením, že nemajú na presun finančné prostriedky. Dodnes však celkom presne neviem o koľko osád išlo.

Na mnohých miestach však napriek tomu, boli Rómovia vystavení svojvoľnému riadeniu gardistov. Po potlačení SNP nasledovala najkrutejšia fáza v prenasledovaní Rómov počas Slovenského štátu. Od jesene 1944 do jari 1945 vykonali špeciálnej jednotky SS na mnohých miestach Slovenska masové popravy rómskeho obyvateľstva. Známe sú prípady z obcí tu by som rád uviedol na doplnenie aj počet obetí vo Valaskej Belej 13, Žiari nad Hronom 23, Lutile 46, Čiernom Balogu 60, Slatine 59, Kremničke 111 Trhové Mýto –

Topoľníky 60. Práve posledne spomínaná lokalita sa nachádza v okrese Dunajská Streda. Tu pred blížiacou sa frontovou líniou jednotky SS postrieľali 60 člennú skupinu olašských Rómov na brehoch Hronu. Tých čo sa nepodarilo zabiť sa utopili. Aj to je jeden z dôvodov, prečo dnes tento pamätník rómskeho holokaustu stojí práve tu v Dunajskej Strede.

Deportácia Rómov z oblastí južného Slovenska, vtedy Hortyovského Maďarska, bola do koncentračných táborov a to najmä Oswienčim, Dachau.

Holokaust Rómov je do dnes len veľmi málo preskúmaná časť histórie môjho národa. Preto som rád, že tu dnes môžem stáť a byť pri zrode pamätníka, ktorý bude stále pripomínať tie najsmutnejšie kapitoly dejín Rómov.